

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
з науково-педагогічної та наукової роботи
Класичного приватного університету
Ольга МАЩЕНКО

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Стоматова Едуарда Григоровича на тему «Кримінально-правова охорона приватного та сімейного життя людини в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право», затверджений на засіданні фахового семінару, проведеного на кафедрі кримінального права, процесу та криміналістики Класичного приватного університету, щодо попередньої експертизи дисертації 03.02.2025 року (протокол № 6).

Обґрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення права на приватність людини є одним зі стратегічних напрямів реалізації Національної стратегії у сфері прав людини 2021 року, а забезпечення кожному доступу до дієвих механізмів захисту права на приватність в усіх сферах життєдіяльності, зокрема медичній сфері, сфері соціального захисту, під час проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій визначено очікуваним результатом. Оновлення законодавства в сфері захисту персональних даних, яке наразі оцінюється фахівцями як таке, що не в повній мірі забезпечує захист персональних даних в Україні в світлі розвитку міжнародних стандартів у цій сфері, є однією із вимог, висунутих ЄС до України на шляху до європейської інтеграції. Тож актуалізується й питання створення відповідно до європейських стандартів й механізму охорони й захисту персональних даних, які визнаються складовою приватного життя людини, включаючи і їх кримінально-правову охорону.

Право на недоконаність та повагу до приватного та сімейного життя

визначені в таких міжнародних документах як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція про захист прав людини та основних свобод та закріплені в ст. 30, 31 та 32 Конституції України. Зважаючи, що приватне та сімейне життя людини охороняється в Україні різними галузями права (конституційне, цивільне, адміністративне, інформаційне, сімейне, житлове, кримінально–процесуальне та ін.) потребує уточнення місце кримінально–правової охорони в системі засобів правової охорони цього права. Також актуальним питанням залишається виконання державою позитивних та негативних обов'язків як учасниці Європейської конвенції (лише 2023 році винесено 13 рішень у справах проти України, де зафіксовано порушення зобов'язань за статтею 8 Конвенції).

Щорічно в державі фіксуються порушення права на приватне та сімейне життя людини, яке в структурі всіх посягань, передбачених розділом V Особливої частини КК України займає друге місце після ухилення від сплати аліментів на утримання дітей, а серед всіх порушень цього права чільне місце займає порушення недоторканності житла чи іншого володіння людини. І ці показники навряд чи відображують реальний стан речей, з огляду на те, що провадження за більшістю з них відривається лише за заявою потерпілої особи, а кількість потерпілих осіб, які відмовляються продовжувати судовий розгляд справи переважає.

Кримінально–правової охорона приватного та сімейного життя людини є однією з багатьох складових кримінально–правової системи в Україні, тому дослідження спиралося на доволі значний масив наукових розробок з фундаментальних питань кримінально–правового регулювання таких вітчизняних вчених як : Д. С. Азаров, П. П. Андрушко, Н.О. Антонюк, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л. П. Брич, А.А. Вознюк, Ю.В. Волкова, О.П. Горох, В. К. Гришук, Н. О. Гуторова, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров, З.А. Загиней-Заболотенко, К. П. Задоя, І. О. Зінченко, Д. Ю. Кондратов, В. В. Кузнецов, В.О. Навроцький, О.В. Наден, К.Б. Марисюк, М.І. Мельник, М.І. Панов, О. О. Пащенко, Є. О. Письменський, Ю. А. Пономаренко, В. Я. Тацій,

В.І. Тютюгін, П. Л. Фріс, О. В. Харитонova, С.В. Хилук, М. І. Хавронюк, С. Д. Шапченко, О.М. Ященко та інші.

Різні аспекти правової охорони права на повагу до приватного та сімейного життя людини розглядалися фахівцями з теорії права, міжнародного, конституційного, цивільного, інформаційного, кримінально–процесуального права як от: І. В. Басиста, М.В. Бем, І. В. Гловюк, О.А. Дмитренко, Н.В. Камінська, О.В. Капліна, В.В. Кожан, В. Ліпкан, П.М. Рабинович, М.В. Савчин, О.О. Торбас, С.В. Шевчук, О.Г. Шило та ін. Окремі питання кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя людини розглянуті М. В. Анчуковою, В. В. Гальцовою, О.М. Довгою, О.М. Готіним, О.П. Рябчинською, В.О. Серьогіним, С. М. Логіновою, В. В. Давиденко, В.Т. Малярєнко, А.І. Марущаком, А.П. Роне, О.М. Храмцовим. На монографічному рівні згадана проблематика розроблялася С. Я. Лиховою «Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико–правове дослідження)» (2006 р.), Ю. І. Дем'яненко «Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя» (2008 р.), І. І. Присяжнюком «Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи в Україні» (2010 р.), О. П. Горпинюк «Кримінально–правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні» (2011 р.), Д.Ю. Кондратовим «Кримінально–правова охорона таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер» (2011 р.), Ю. М. Жмур «Кримінально–правовий захист недоторканності житла в Україні» (2012 р.), І. Б. Король «Охорона недоторканності приватного життя: кримінально–правові та кримінологічні аспекти» (2015 р.), О.В. Сосніною «Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності приватного життя (ст. 182 КК України)» (2017 р.), І. В. Єдинак «Порівняльна характеристика кримінальної відповідальності за порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку

або через комп'ютер, за законодавством України та Республіки Польща» (2021 р.), В.В. Матвійчуком «Кримінально–правова характеристика діяння порушення недоторканності приватного життя (ст. 182 КК України)» (2022 р.).

Загалом вчені всебічно проаналізували об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 162, 163, 182 КК, їх розмежування між собою та відмежування від суміжних кримінальних правопорушень, особливості кваліфікації за сукупністю з іншими кримінальними правопорушеннями, санкції цих кримінально–правових норм, підходи щодо диференціації кримінальної відповідальності за їх вчинення, виявили окремі недоліки, які, на їх думку, позначаються на ефективності цих норм. Отримані ними висновки й висловлені пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства в цій сфері збагачують науку і спрямовують правозастосовну діяльність. Водночас узагальнення й розв'язання науково–прикладної проблеми розроблення концептуальних засад кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя в Україні, а також наукове обґрунтування шляхів удосконалення законодавства України в цій сфері та практики його застосування залишаються актуальними з огляду на такі фактори: визначення чітких підстав та меж втручання в особисте та сімейне життя особи і надалі залишається контраверсійним питанням, з огляду на пошук розумного балансу між дотриманням європейських цінностей поваги до приватного та сімейного життя людини, а з іншого боку, інтересами суспільства та національної безпеки; дефіцит досліджень впливу негативного та позитивного обов'язків держави щодо захисту прав людини на формування моделі кримінально–правової охорони приватного життя людини в Україні; необхідність з'ясування особливостей застосування практики ЄСПЛ в процесі кримінально–правової кваліфікації посягань на недоторканність приватного та сімейного життя людини судами; інтенсивна законопректна робота останніх років, яка не має системного характеру та чітко визначених підстав щодо зміни обсягу кримінально–правової охорони; різне бачення меж кримінально–правової охорони цього права науковцями, зокрема й посилення кримінальної

відповідальності; розробка проєкту нового КК України тощо.

Тож багаторівневе дослідження кримінально-правової охорони приватного та сімейного життя, визначення її функціонально-цільового спрямування та основних зв'язків з іншими видами правової охорони в правовій системі України, визначення її оптимальної конструкції, здатної ефективно досягати поставлених перед нею цілей залишається актуальним.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Дослідження виконано в межах напрямів досліджень, передбачених розділом 2.8 Примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 28.12.2018 № 1477, розділом I Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 № 14–10. Тему дисертаційної роботи затверджено рішеннями вченої ради Класичного приватного університету (протокол № 6 від січня 2024 року).

Наукова проблема, вирішення якої отримано в дисертації. В дисертації запропоновано шляхи розв'язання науково–прикладної проблеми розроблення концептуальних засад кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя в Україні, а також науково обґрунтовано шляхи удосконалення законодавства України в цій сфері та практики його застосування. В межах виконання дослідження систематизовано наукові знання про стан розробки кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя людини; проаналізовано етапи формування змісту концепту права людини на приватність та його трансформацію в міжнародному вимірі; досліджено інституалізацію права на приватність в історії українського конституціоналізму; визначено стан кримінально–правова охорони права на недоторканність приватного життя в новітній історії України; розроблено теоретико–методологічні підходи щодо

визначення поняття кримінально–правової охорони права на приватне та сімейне життя в гносеологічному, онтологічному та аксіологічному аспектах; уточнено об’єкт та межі кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя людини в системі правової охорони; з’ясовано вплив негативного та позитивного обов’язків держави щодо захисту прав людини на формування моделі кримінально–правова охорони приватного життя людини в Україні; охарактеризовано межі втручання в приватне та сімейне життя людини в Україні та критерії його необхідності; виокремлено види кримінальних правопорушень, що посягають на приватне та сімейне життя людини за характеристикою об’єкту посягання; розглянуто ознаки порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи, порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв’язку або через комп’ютер та порушення недоторканності приватного життя та дослідити практику національних судів щодо їх тлумачення, а також засоби диференціації кримінальної відповідальності за посягання на приватне та сімейне життя людини (на прикладі кваліфікуючих ознак); висвітлено та узагальнено особливості застосування практики ЄСПЛ в процесі кримінально–правової кваліфікації посягань на недоторканність приватного та сімейного життя людини судами; з’ясовано тенденції застосування заходів кримінально–правового характеру за вчинення кримінальних правопорушень, що посягають на приватне та сімейне життя в Україні; досліджено досвід кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя людини в інших країнах та виокремлено позитивний; розроблено концептуальну модель кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя людини та сформульовано рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінального законодавства та покращання правозастосовної практики у відповідній сфері.

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх наукова новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній кримінально-правовій науці комплексним фундаментальним дослідженням, що ґрунтується на сучасних наукових

здобутках представників вітчизняної й європейської правової науки, в якому розв'язано важливу науково–прикладну проблему визначення кримінально–правових засад охорони приватного та сімейного життя в Україні, обґрунтовано низку концептуальних положень, висновків і рекомендацій щодо удосконалення законодавства та його застосування правоохоронними органами та судами.

На основі проведеного дослідження сформульовано положення, які презентують його наукову новизну, характеризують внесок у розвиток вітчизняної кримінально–правової науки, є значущими для правотворчої та правозастосовної діяльності, а саме:

вперше:

- визначено поняття кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя людини як імперативної владної діяльності, здійснюваної з метою забезпечення належної реалізації цього особистого немайнового права та убезпечення його від протиправного впливу, що полягає у встановленні кримінально–правових заборон Верховною Радою (нормативний рівень кримінально–правового регулювання) та застосуванні забороняючих кримінально–правових норм, що передбачають відповідальність за конкретні посягання на приватне та сімейне життя людини, у разі вчинення відповідного кримінального правопорушення, передбаченого КК України, судом (індивідуальний рівень нормативно–правового регулювання);
- досліджено кримінально–правову охорону як частину (елемент) правової охорони поваги до приватного та сімейного життя, яка здійснюється як публічно–правовими (конституційно–правові гарантії, адміністративно–правова охорона), так і приватно–правовими засобами (цивільно–правовий захист) та визначено особливості кримінально–правової охорони в аспекті *ultima ratio*;
- на підставі узагальнення факторів, якими керувалися розробники КК України 1960 року, чинного КК України та проєктів змін і доповнень до ст.ст.162, 163 та 182 КК України визначено наступні дійсні приводи криміналізації діянь, що посягають на приватне та сімейне життя людини: 1) забезпечення реалізації положень ст.30-32 Конституції України та інших законів України; 2) створення

належного механізму кримінально-правової охорони цих прав задля ефективної та безперешкодної (вільної) їх реалізації, недопущення втручання боку органів влади та посягань з боку інших осіб; 3) виконання зобов'язань за чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України відповідно до ст. 9 Конституції України;

- досліджено генезу права на приватне та сімейне життя людини в історії українського конституціоналізму та зроблено висновок, що сучасна інтерпретація конституційних приписів щодо охорони права на приватне та сімейне життя в будь яких сферах життєдіяльності людини є безумовно максимально наближеним до сучасного світового розуміння прайвесі як цінності людини в сучасному суспільстві;
- на прикладі кримінальних правопорушень, що посягають на приватне та сімейне життя людини, показано, що визнана в кримінально-правовій доктрині як визначальний критерій криміналізації діянь закономірність, за якою верхня межа шкоди, заподіяної адміністративним правопорушенням, є нижньою межею злочину або ж верхня межа адміністративного правопорушення буде нижньою межею кримінального проступку, а верхня межа кримінального проступку буде нижньою межею злочину не може претендувати на універсальність, оскільки значна частина адміністративних та кримінальних правопорушень не перебувають у такому взаємозв'язку, не є схожими (тотожними) за характером. Відтак такий підхід є обмеженим і може братися до уваги при розмежуванні адміністративних та кримінальних правопорушень з однаковим об'єктом посягання (власність, громадський порядок, сфера господарської діяльності, моральність тощо);
- вказано на логічну неточність оперування даними судової статистики при вирішенні питання про доцільність встановлення кримінально-правової заборони певного суспільно-небезпечного діяння (умова криміналізації) через його типовість та поширеність, оскільки це не пояснює механізм моніторингу ситуації з поширенням такої поведінки, оцінка якої як суспільно-небезпечної, а в подальшому і кримінально-каранної, ще тільки відбувається. Вочевидь, що

звернення до таких статистичних даних може бути корисним при з'ясуванні доцільності кримінально-правової заборони в аспекті принципу економії кримінальної репресії, зміни обсягу кримінально-правової заборони, можливо диференціації кримінальної відповідальності за порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи тощо.

- запропоновано при розробці нового КК України визнавати презумпцію доцільності криміналізації суспільно-небезпечного діяння, яка ґрунтується на підтвердженій ефективній дії попереднього кримінального закону, за умови відсутності суттєвих змін в структурі суспільних відносин у відповідній сфері, визначення змісту та обсягу конституційних прав людини тощо, доцільним кроком при з'ясуванні передумов криміналізації діянь в процесі розробки нового кодифікованого акту. Щодо з'ясування наступності положень кримінально-правової охорони прав, передбачених статтями 30–32 Конституції України – відсутності змін у визначенні змісту та обсягу цих прав;
- наведено розгорнуту характеристику інформації про сімейне життя людини, зміст якої становлять особисті немайнові права та обов'язки подружжя, їх реалізація; права та обов'язки матері, батька і дитини (зокрема й визначення походження дитини, які перебувають у шлюб і між собою, визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюб і між собою, визнання батьківства за рішенням суду, оспорування батьківства тощо), що дозволяє відмежувати останню від інформації про приватне життя людини ;
- запропоновано в процесі кримінально-правової оцінки порушення недоторканності приватного та сімейного життя людини виходити з презумпції відсутності згоди, тобто «презумпції незгоди» особи на будь-які дії з такою інформацією (відомостями), яку вона вільно, на власний розсуд, попередньо не оприлюднила (поширила, повідомила тощо) в будь-який спосіб (не повідомила при особистому спілкуванні або визначила її як таку, яку вона бажає зберегти в таємниці і не бажає доведення до третіх осіб, не розмістила в соціальних сітях,

- не повідомила при самопрезентації тощо) за якого вона би стала доступною іншим особам;
- обґрунтовано недоцільність виокремлення в структурі істотної шкоди, яка може бути заподіяна внаслідок порушення недоторканності приватного та сімейного життя людини, матеріальної (майнової) шкоди, яка полягає у виді майнових збитків;
 - проаналізовано практику застосування ЄСПЛ в процесі кримінально-правової кваліфікації посягань на приватне та сімейне життя людини та з'ясовано, що з визначених ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» форм її застосування використовується така лише така форма як посилання на текст Конвенції та практику (рішення) Суду (ст. 18) в судовому рішенні;
 - проаналізовано заходи кримінально-правового характеру, що призначаються за кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 162, 163 та 182 КК України та здійснено їх ранжування за якісним та кількісним показником, з'ясовано вади правозастосовної діяльності в процесі їх застосування;
 - досліджено кримінально-правовий захист приватного та сімейного життя людини в кримінальному законодавстві Республіки Польща та Королівства Іспанія на нормативному (аналіз кримінальних кодексів) та функціональному рівнях (аналіз конституційних засад охорони, кримінально-правової доктрини, правозастосовної практики, статистичних даних);
 - на підставі аналізу статистичних даних про кількість правопорушень, що посягають на приватне та сімейне життя в Іспанії, у порівнянні з відповідними показниками в Україні, з'ясовано відмінні тенденції в їх структурі - в Україні превалюють показники порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи, натомість в Іспанії на перше місце виходять незаконні дії з конфіденційною інформацією, тобто більш поширеним об'єктом посягання є інформаційна складова приватності;
 - запропоновано диференціювати кримінальну відповідальність за порушення недоторканності приватного життя, вчинене за наступних обставин: щодо

інформації, яка становить особливий ризик для прав і свобод суб'єктів персональних даних (чутливих даних); з дискримінаційних мотивів (або з метою дискримінації); призвело до тяжких наслідків;

удосконалено:

- систему аргументів щодо доцільності переформатування структури розділу V Особливої частини КК України шляхом включення до нього кримінальних правопорушень, передбачених ст. 132 та 145 КК України;
- підходи щодо розуміння змісту ч.2 ст. 233 КПК, що дозволяє визнати казарми військово–службовців, як казарми поліпшеного планування, що відносяться до житлового фонду військової частини, так і спальні приміщення казарм для особового складу військовослужбовців строкової служби житлом військовослужбовців на час проходження ними військової служби. Натомість приміщення, в яких утримуються особи, яким призначено покарання у виді арешту, яке полягає в триманні засудженого військовослужбовця в умовах ізоляції на гауптвахті, та тримання в дисциплінарному батальйоні не є житлом в розумінні ст. 233 КПК, оскільки права осіб, які там тримаються, обмежені за законом;
- аргументацію підходу, за яким встановлення законності чи незаконності фактичного володіння особи житлом чи іншим володінням знаходиться поза межами диспозиції статті 162 КК, а висловлені в кримінально–правовій науці позиції щодо визнання потерпілою особою від порушення недоторканності житла виключно особи, яка на законних підставах є власником житла чи іншого володіння, не узгоджується із сучасним підходом щодо правової оцінки наявності законних підстав правомочності перебування в житлі чи іншому володінні, сформованого ЄСПЛ та розвинутого вищою судовою інстанцією України;
- підхід щодо з'ясування правового режиму конфіденційної інформації, відносно якої вчиняються дії, не пов'язані з обробкою такої інформації уповноваженими суб'єктами, який має визначатися з урахуванням приписів ст. 32 Конституції України, ч.4 ст. 307 ЦК України, в якому розкрито зміст права на особисте життя

- та його таємницю та визначено, що обставини особистого життя фізичної особи можуть бути розголошені іншими особами лише за умови, що вони містять ознаки правопорушення, що підтверджено рішенням суду, а також за її згодою, ст. 11 ЗУ «Про інформацію», де вказано, що не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини;
- підхід щодо правильної кримінально–правової оцінки порушення недоторканості приватного життя особи в частині збирання та поширення інформації про статеве життя особи та обґрунтовано, що створення предмету порнографічного характеру без згоди потерпілої (з фокусуванням ракурсу на статевих органах, без обличчя), за яким неможливо ідентифікувати особу, має кваліфікуватися за ст. 301 КК, адже в такому випадку інформація не збиралась, оскільки її не існувало, навпроти ж збирання (у формі незаконного заволодіння) особистими фото чи відео інтимного характеру, які зберігалися в телефоні чи домашньому комп'ютері, тобто були створені раніше, за якими особа може бути ідентифікована, які висвітлюють її приватне життя мають визнаватися конфіденційною інформацією про приватне життя особи;
 - кола службових осіб, які визнаються належними уповноваженими суб'єктами проведення огляду та обшуку житла чи іншого володіння особи, а саме: прокурор в кримінальному провадженні, який здійснює процесуальне керівництво, слідчий, визначений керівником органу досудового розслідування, у тому числі слідчий, який входить до групи слідчих в кримінальному провадженні, а також співробітники оперативних підрозділів, які можуть залучатися вказаними вище уповноваженими особами до проведення таких дій;
 - підходи щодо розмежування понять «лікарська таємниця», «інформація про стан здоров'я» та «медична інформація»;
 - підходи щодо розмежування понять «право на приватне життя», «право на інформацію» та «інформаційні права особи»;

набуло подальшого розвитку:

- підхід щодо темпоральних меж кримінально–правової охорони, яка починається не з моменту вчинення кримінального правопорушення чи суспільно–небезпечного діяння, що не є кримінальним правопорушенням, а з моменту криміналізації певної суспільно–небезпечної поведінки, коли така ознака як суспільна небезпечність підкріплюється визнанням її протиправним діянням в конкретній статті КК України;
- розуміння того, що межі кримінально–правового регулювання визначаються самим законодавцем шляхом визначення кола діянь, які вимагають кримінально–правової протидії та виключають можливість ефективної протидії таким діянням іншими засобами, як от цивільно–правовими, адміністративно–правовими чи засобами дисциплінарної відповідальності;
- обґрунтування підходу за яким виключно суд здійснює застосування кримінально–правових норм, що передбачають відповідальність за посягання на приватне та сімейне життя, зважаючи, що таке застосування полягає, по–перше, в кваліфікації кримінального правопорушення, а по–друге, у призначенні покарання (чи інших заходів кримінально–правового характеру), що може бути здійснено виключно на підставі рішення суду з огляду на принцип презумпції невинуватості (ч.1 ст. 62 Конституції України);
- позиція щодо визнання підставою криміналізації суспільної небезпечності посягань на приватне та сімейне життя людини, яка полягає в порушенні вказаних прав у спосіб, за якого вони не можуть бути відновлені, завдаючи тим самим шкоду людині;
- дискурс щодо оцінки суспільної небезпеки певного діяння, його відносної поширеності та зміни уявлень про ступінь суспільної небезпеки діяння як окремих підстав криміналізації діяння з одного боку, та віднесення двох останніх факторів як критеріїв оцінки на стадії визначення поведінки як суспільно небезпечної. За такого підходу визнання відносної поширеності суспільно небезпечних діянь, зміна уявлень про ступінь суспільної небезпеки діяння та зміна загальновизнаної моральної оцінки відповідного діяння є скоріше факторами, які надають підстави оцінити певну поведінку, як

суспільно–небезпечну, й таку, яка потребує кримінально–правової заборони, а не як окремі самотійні підстави криміналізації;

- міркування, що встановлення юридичної, зокрема й кримінальної, відповідальності за порушення права на приватне та сімейне життя як з боку суб'єктів владних повноважень, так і з боку приватних осіб, є елементом механізму забезпечення виконання позитивних зобов'язань держави України в сфері захисту прав людини і в такому розумінні є одним з приводів (підстав, умов) кримінально–правової охорони;
- акцентування на важливості всебічного й чіткого нормативного врегулювання поведінки з конфіденційною інформацією (у тому числі, персональними даними особи) на рівні закону, необхідність якого пов'язана з визначенням меж криміналізації суспільно–небезпечних діянь, що порушують приватне (особисте) життя людини;
- позиція, що перевірка правомірності втручання представників влади в приватне життя людини має здійснюватися виключно з позиції передбачених національним законодавством, а не будь–яким іншим нормативно–правовим актом, підстав та повноважень.
- думка, що назва Розділу V КК України має бути уточнена і сформульована максимально наближено до приписів Конституції України, зокрема як «Кримінальні правопорушення проти конституційних прав і свобод людини і громадянина»;
- розуміння того, що вказівка в диспозиції ч.1 ст. 162 КК на два види потерпілих, а саме особи (при вчиненні незаконного проникнення до житла чи іншого володіння, незаконного проведення в них обшуку і огляду) та громадянина (при вчиненні незаконного виселення чи вчинення інших дій, що порушують недоторканність житла) не впливає на сферу застосування цієї кримінально–правової норми і не обмежує людину в кримінально–правовій охороні цього права з огляду на наявність або відсутність правового зв'язку з державою;
- підтримка висловлених в кримінально–правовій доктрині пропозицій чіткого унормування особливостей призначення окремих заходів кримінально–

правового характеру безпосередньо в статтях 65, 69 та 75 КК України та ін.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення, висновки та рекомендації, що містяться в роботі є науково обґрунтованими та достовірними, оскільки спираються на релевантну теоретичну, нормативну та емпіричні бази дослідження. Методологічним підґрунтям дослідження є сукупність загальнонаукових, філософських і спеціально-наукових методів пізнання. Емпіричну базу дослідження становлять: статистичні дані за 2013-2024 роки про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх розслідування, про кількість осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, види призначеного покарання та склад засуджених, 300 вироків суду за період 2008–2024 років, у тому числі, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, та в судовому архіві, у справах про кримінальні правопорушення за статтями 139, 145, 152, 162, 163, 169, 182, 185–187 та іншими статтями КК України, про кількість осіб, притягнутих до відповідальності за ст. 188³⁹ та іншими статтями КУпАП; більше 100 ухвал про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи; ухвал слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії; скарги на бездіяльність слідчого щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань; ухвали суду за результатами розгляду скарги на бездіяльність щодо невнесення відомостей до ЄРДР (зобов'язання вчинити дії) про вчинення кримінального правопорушення (ст.ст.162,163 та 182 КК)) тощо. Крім того автором широко використана практики ЄСПЛ, що підвищує якість дослідження та визначає обґрунтованість положень.

Практичне значення отриманих результатів. Положення, висновки й пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути або певною мірою враховані у: *правотворчості* – для вдосконалення КК України в частині кримінально-правової охорони приватного та сімейного життя; *правозастосовній діяльності* – під час досудового розслідування кримінальних проваджень за ст. 162, 163, 182 КК (лист Відділу поліції № 4 ЗРУП ГУНП від

01.09.2024 р.), підготовці клопотань про проведення огляду та обшуку (лист ТУ ДБР у м. Мелітополі від 12.08.2024 р.), підготовці клопотань про звільнення особи від кримінальної відповідальності (лист Шевченківської окружної прокуратури м. Запоріжжя Запорізької області від 20.08.2024 р.), надання правничої допомоги (лист Адвокатського об'єднання «ЛЕГЕС» від 09.09.2024); *навчальному процесі* – як навчально–методичний матеріал до дисциплін «Кримінальне право», «Проблеми кримінально–правової кваліфікації», «проблеми кримінальної відповідальності та покарання» (акт впровадження результатів дисертації в освітній діяльності Класичного приватного університету від 03.02.2025 р.); *науково–дослідній сфері* – як підґрунтя для подальших наукових досліджень теоретичних та практичних проблем кримінально–правової охорони приватного та сімейного життя в Україні та інших країнах.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. На підставі порівняння текстів візуально та за допомогою відповідного програмного забезпечення встановлено, що використання в докторській дисертації, наукових публікаціях, в яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації, наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів супроводжується обов'язковим посиланням на джерело опублікування. Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях конкретизовано, зокрема: в публікації «Medical Secrecy in the context of doctor's obligation and patient's right: legal analysis» проаналізовано відповідну практику вітчизняних судів та кейсів ЄСПЛ, в публікації «Problems of providing the right to privacy in the context of digitalization of the health care sphere in Ukraine» проаналізовано поняття лікарської таємниці, в публікації «Призначення покарання на підставі угод у провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності» з'ясовано підходи щодо оцінки судом відповідності узгодженого сторонами угоди покарання положенням КК України, в публікації «Призначення покарання більш м'якого, ніж передбаченого законом: кримінально–правовий та кримінально–процесуальний аспекти» узагальнено практику та виокремлено випадки

неправильного застосування ст. 69 КК України, в публікації «Criminal law protection of the right to privacy in the medical field: international and national context» проаналізовано практику національних судів, в статті «Конфіденційна інформація про особу як предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 182 КК України: змістовні ознаки» проаналізовано та оцінено практику національних судів, виокремлено правозастосовні проблеми, в статті «Формування концепту права людини на приватність в західноєвропейських країнах та сполучених штатах Америки: ретроспективний аспект» досліджено унормування права на приватне життя та сімейне життя, в статті «До питання про законність втручання в приватне життя людини» проаналізовано підстави втручання в приватне життя людини в процесі реалізації повноважень органів влади (гласні та негласні оперативно-розшукові заходи, примусове проникнення до житла тощо), в статті «Кримінально-правова охорона недоторканності приватного життя в Королівстві Іспанія» узагальнено практику застосування кримінально-правових норм судами різних інстанцій в Іспанії та зроблено висновки, в статті «Особливості застосування практики ЄСПЛ в процесі кримінально-правової кваліфікації посягань на недоторканність приватного життя особи» проаналізовано вирoki, постановлені судами в провадженнях цієї категорії справ на предмет посилення на конкретні рішення ЄСПЛ в процесі кримінально-правової кваліфікації, формулювання висновків, в статті «Деякі питання методології кримінально-правової науки» розкрито аксіологічні проблеми методології кримінально-правових досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях: «Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності» (м. Харків, 18–19 жовтня 2018 р.), «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу» (м. Івано-Франківськ, 03 грудня 2021 р.), «Правова політика України: історія та сучасність» (м. Житомир, 7 жовтня 2022 р.), «Наука і вища освіта» (м. Запоріжжя, 9 листопада 2022 р.), «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану»

(Хмельницький, 16 березня 2023 р.), «Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи» (м. Запоріжжя, 18 травня 2023 р.), «Пенітенціарна система у глобальному вимірі» (м. Київ, 3 листопада 2023 р.), «Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі» (м. Дніпро, 23 листопада 2023 р.).

Повнота викладення матеріалів дисертації у наукових працях автора.

Основні положення дисертації викладено а наступних публікаціях дисертанта

Статті у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних

Web of Science Core Collection та/або Scopus

1. Stomatov Eduard, Viktoriia M. Palchenkova, Gorokhovska Olena, Sergii P. Myrnyi. Legal and moral and ethical problems of transplantation in Ukraine. *Journal of critical reviews* Vol. 7, issue 12, 2020. P. 2037–2041. (Особистий внесок: аналіз правових підстав здійснення трансплантології).

2. Stomatov Eduard, Olena Riabchynska, Mykhailo Anishchenko, Yurii Filei. Medical Secrecy in the context of doctor's obligation and patient's right: legal analysis. *Journal of Law and Social Deviance*. Volume Twenty–Four 2022. P. 1–37. (Особистий внесок: аналіз відповідної практики вітчизняних судів та кейсів ЄСПЛ).

3. Eduard Stomatov, Mykhailo A. Anishchenko, Yurii V. Filei, Sergii P. Myrnyi. Problems of providing the right to privacy in the context of digitalization of the health care sphere in Ukraine. *Medicine and Law*. 2023. Volum 42. № 4. P. 741–762. (Особистий внесок: аналіз поняття лікарської таємниці).

Статті у виданнях, які включено до переліку наукових

фахових видань України

4. Большакова Д.О., Стоматов Е.Г. Призначення покарання на підставі угод у провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. *Держава та регіони: Серія Право*. 2021. № 1 (71). С.136–144. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.1.22>. (Особистий внесок: аналіз оцінки судом відповідність узгодженого сторонами угоди покарання положенням КК України).

5. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Призначення покарання більш м'якого, ніж передбаченого законом: кримінально–правовий та кримінально–процесуальний аспекти. *Науковий електронний юридичний журнал*. 2019. № 4. С. 207–210. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-4/56>. (Особистий внесок: узагальнення практики та виокремлення випадків неправильного застосування ст. 69 КК України).

6. Stomatov Eduard, Riabchynska Olena. Criminal law protection of the right to privacy in the medical field: international and national context. *Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2022. Special Issue № 1.P. 158–163. DOI <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-5-158-164>. (Особистий внесок: аналіз практики національних судів).

7. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Конфіденційна інформація про особу як предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 182 КК України: змістовні ознаки. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 6. С.484–490. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/113>. (Особистий внесок: аналіз практики національних судів, її оцінка, виокремлення правозастосовних проблем).

8. Стоматов Е.Г. Забезпечення права на приватне життя засуджених до позбавлення волі та осіб, взятих під варту: таємниця кореспонденції. *Науковий вісник ДДУВС*. 2023. № 2. С. 226–233. DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-226-233.

9. Стоматов Е.Г. Кримінально–правова охорона конфіденційної інформації за Кримінальним кодексом Республіки Польща (на прикладі ст. 267 КК).

Держава та регіони: Серія Право. 2023. № 3 (81). С. 119 – 127. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.18>.

10. Пальченкова В.М., Стоматов Е.Г. Формування концепту права людини на приватність в західноєвропейських країнах та сполучених штатах Америки: ретроспективний аспект. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 7. С. 48–51. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/9>.

(Особистий внесок: дослідження унормування права на приватне життя та сімейне життя).

11. Стоматов Е.Г. Право на приватність в історії українського конституціоналізму. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2023. № 8. С. 44–48. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/7>.

12. Стоматов Е.Г. Теоретико–методологічні підходи щодо визначення поняття кримінально–правової охорони права на приватне та сімейне життя. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Серія Юриспруденція*. 2023. № 64. С.114–119. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2023.64.22>.

13. Стоматов Е.Г. Кримінально–правова охорона права на недоторканність приватного життя : новітня історія України. *Науковий юридичний електронний журнал*. 2024. № 1. С. 558 – 563. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/133>

14. Стоматов Е.Г. Порухення недоторканності житла: теоретико–правові проблеми визначення предмета. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2024. № 3. С.212–219. DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2024.37>.

15. Стоматов Е.Г. Кримінально–правова охорона приватного і сімейного життя людини в контексті негативного та позитивного обов’язку держави. *Вісник Ужгородського державного університету: Серія право*. 2024. №83: частина 3. С.140–150. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.22>.

16. Павлов В.Г., Стоматов Е.Г. До питання про законність втручання в приватне життя людини. *Правові новели*. 2024. Вип. № 23. С.237–246. DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.31>. (Особистий внесок: аналіз підстав втручання в приватне життя людини в процесі реалізації повноважень органів влади (гласні та негласні оперативно–розшукові заходи, примусове проникнення до житла тощо).

17. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Кримінально–правова охорона недоторканності приватного життя в Королівстві Іспанія. *Науковий вісник*

Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2024. № 86. Ч.4. С. 356 – 366. DOI: https://doi.org/10.24144/2307_3322.2024.86.1.4.54.

(Особистий внесок: узагальнення практики застосування кримінально–правових норм судами різних інстанцій в Іспанії).

18. Стоматов Е.Г. Кваліфікуючі ознаки порушення недоторканності житла особи. *Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 10. С. 581–586. DOI <https://doi.org/10.32782/2524–0374/2024–10/137>.*

19. Стоматов Е.Г. Зміст сімейного життя особи в контексті кримінально–правової охорони приватного життя людини. *Держава та регіони: Серія: Право. 2024. № 4. С. 124–131. DOI <https://doi.org/10.32782/1813–338X–2024.4.19>*

20. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Особливості застосування практики ЄСПЛ в процесі кримінально–правової кваліфікації посягань на недоторканність приватного життя особи. *Правова позиція. 2024. № 4 (45). С.45–50. DOI <https://doi.org/10.32782/2521–6473.2024–4.8>.* (Особистий внесок: аналіз вироків, постановлених судами в провадженнях цієї категорії справ на предмет посилення на конкретні рішення ЄСПЛ в процесі кримінально–правової кваліфікації, формулювання висновків).

21. Павлов В.Г. Стоматов Е.Г. Деякі питання методології кримінально–правової науки. *Право і суспільство. 2024. № 4. С. 619–626. DOI <https://doi.org/10.32842/2078–3736/2024.4.87>.* (Особистий внесок: аксіологічні проблеми методології кримінально–правових досліджень).

Матеріали конференцій

1. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Тенденції судової практики призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом на підставі ст. 69 КК. *Кримінально–правове регулювання та забезпечення його ефективності: матеріали міжнар. Наук.–практ. Конф., м. Харків, 18–19 жовтня 2018. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2018. С. 356–361. (Особистий внесок: узагальнення практики та виокремлення випадків неправильного застосування ст. 69 КК України).*

2. Стоматов Е.Г. Окремі проблеми обмеження права на недоторканність приватного життя особи в кримінальному судочинстві. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу*: матеріали Х Всеукраїнського науково–практичного семінару (м. Івано–Франківськ, 03 грудня 2021 року). Івано–Франківськ: Редакційно–видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. С. 136–144.

3. Рябчинська О.П., Стоматов Е.Г. Розмежування понять лікарської таємниці та медичної інформації в контексті кримінально–правового захисту приватного життя особи. *Правова політика України: історія та сучасність*: матеріали ІІІ Всеукраїнського науково–практичного семінару (м. Житомир, 7 жовтня 2022 року). Ж.: Житомирська політехніка, 2022. С.79–82. (Особистий внесок: критерії розмежування).

4. Стоматов Е.Г. Особливості забезпечення недоторканності житла особи в умовах воєнного стану. *Наука і вища освіта* : тези доповідей XXXІ Міжнар. наук. конф. студентів і молодих учених, м. Запоріжжя, 9 листопада 2022 р. Класичний приватний університет. Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 114–115.

5. Стоматов Е.Г. Особливості обмеження таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції військовополонених в таборах та дільницях для тримання військовополонених. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану* : тези Всеукраїнської науково–практичної конференції (Хмельницький, 16 березня 2023 року). Хмельницький : Вид–во НАДПСУ, 2023. С. 485–488.

6. Гороховська О.В., Стоматов Е.Г. Кримінально–правова охорона порушення недоторканності житла за кримінальними законами України та Республіки Польща. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: реалії та перспективи* : Всеукраїнська науково–практична конференція, м. Запоріжжя, 18 травня 2023 р. Львів – Торунь : Liha–Pres, 2023. С. 51–55. (Особистий внесок: аналіз нормативно–правової бази, узагальнення практики, висновки).

7. Стоматов Е.Г. Забезпечення права на таємницю кореспонденції засуджених до позбавлення волі та осіб, взятих під варту. *Пенітенціарна система у глобальному вимірі*: Матеріали III Міжнародного пенітенціарного форуму. Київ, 3 листопада 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 115–119.

8. Стоматов Е.Г. Право на повагу до приватного та сімейного життя дитини. *Забезпечення принципів поваги, захисту та реалізації прав дитини у цифровому середовищі*: [збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 23 листопада 2023 р.]. Дніпро: Ліра, 2023. С.134–136.

Оцінка мови та стилю дисертації, відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається на захист. Дисертація написана українською мовою з використанням загальноприйнятої правничої термінології та наукового стилю мовлення, якому властива ґрунтовна обізнаність з проблемами і темами та унормованість. Наукові положення викладені у відповідності з нормами наукової комунікації, характеризуються смисловою точністю, ясністю і стислістю. Зміст дисертації відповідає спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

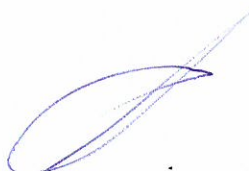
Рекомендація дисертації до захисту. Дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачем самостійно з дотриманням принципів академічної доброчесності.. Представлена праця свідчить про особистий внесок здобувача в науку кримінального права щодо розв'язання важливої теоретичної проблеми загально національного значення, яка полягає у розробці теоретико-правових засад кримінально-правової охорони приватного та сімейного життя людини в Україні. Дисертація характеризується єдністю змісту, містить наукові положення та нові науково-обґрунтовані результати в кримінальному праві, одержані здобувачем особисто та які мають теоретичну та практичну цінність для розвитку кримінально-правової доктрини та правозастосовної практики. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень. Дисертант продемонстрував набуття ним найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження

обґрунтовані на підставі особистих досліджень. Дисертант продемонстрував набуття ним найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи, проведення оригінальних досліджень, отримання наукових результатів, що забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, які мають загальнонаціональне значення та опубліковані у наукових вітчизняних і міжнародних рецензованих виданнях.

Отже, дисертація Стоматова Едуарда Григоровича на тему «Кримінально-правова охорона приватного та сімейного життя людини в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора юридичних наук, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, та рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Рецензент –

д.ю.н., доцент
директор Інституту економіки та права

Юлія АБАКУМОВА

Рецензент –

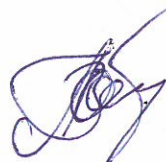
д.ю.н., професор,
професор кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики

Сергій ДЕНИСОВ

Рецензент -

д.ю.н., професор,
професор кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики

Каріна КАЛЮГА

Головуючий на засіданні-

кандидат юридичних наук,
Доцент, професор кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики

Сергій ДЬОМЕНКО

Секретар на засіданні:

методист навчально-методичного відділу
Інституту економіки та права КПУ

Єлизавета ПЕЙЧЕВА